

Prva in najodmevnejša je bila zažig dveh okupatorjevih avtomobilov sredi Maribora 29. aprila 1941.

Akcija je bila izvedena okrog petih zjutraj, samo tri dni po Hitlerjevem obisku v Mariboru. V ponedeljek, 28. aprila med osmo in deveto uro zvečer je najprej ing. Sepp Treiber v Volkmerjevem prehodu ob hotelu »Zamorc« parkiral osebni avto znamke »Opel-Olympia«, last tvrdke »Metalbau J. Treiber« iz Gradca, uro pozneje pa je v neposredni bližini pustil avto znamke »BMW«, last deželne kmečke zveze »Südmark« iz Gradca, tudi šofer deželnega kmečkega vodje Seppa Heinzla. Oba voznika sta avtomobila nekaj pred polnočjo ponovno pregledala in nista odkrila nič nenavadnega, naslednje jutro pa sta našla le še zgorele ostanke svojih avtomobilov, ki ju je požar skoraj povsem uničil. Iz izjav prič, ki so bile med prvimi na kraju dogodka (zlasti portir hotela »Zamorc« Franc Slana, ki je obvestil tudi policijo in gasilce ter Franc Marini, ki je iz svojega stanovanja v Gosposki ulici slišal eksplozijo in videl požar), se da sklepati, da je akcija bila izvedena okrog pete ure zjutraj. Na podlagi zaslišanj takoj po akciji je policija ugotovila, da požar ni nastal zaradi nepravilnosti ali okvare na avtomobilih. Ničesar pa tudi ni uspela izvedeti o morebitnih storilcih. Vendar je še isti dan trdila, da je akcijo izvedla slovenska mladina, kar je razvidno iz poročila direktorja mariborske policije dr. Gerharda Pfrimerja političnemu komisarju mesta Maribor, v katerem pravi: »Danes zjutraj okrog 5.20 so neznanci zažgali dva osebna avtomobila v Volkmerjevem prehodu pri delavnici Zwerlin. Do sedaj storilcev nismo mogli ugotoviti. Slovenska mladina med šestnajstim in dvaindvajsetim letom začenja neprijetno opozarjati nase. To bomo preprečili z energično policijsko akcijo, ki jo že pripravljamo.«

In res. Še istega dne so nacisti v veliki raciji po ulicah okrog Volkmerjevega prehoda in v bifeju Helen Štor na vogalu Slovenske in Tyrševe ulice, kjer se je redno zbirala zavedna slovenska mladina, aretirali večjo skupino slovenskih mladincev ter skojevcev. Po nekaj dneh zasliševanja in pretepanja so jih izpustili, ne da bi karkoli dognali o storilcih. Od organizatorjev akcije je bil med aretiranimi mladinci le Bojan Ilich, ki je stanoval v neposredni bližini bifeja. Dan po akciji so nacisti kot talce zaprli še nekaj uglednih Mariborčanov in zahtevali od njih visoko odškodnino (200.000 dinarjev) za zažgana avtomobila. Ker so jim zagrozili s koncentracijskim taboriščem, so prizadeti zahtevano vsoto tudi zbrali. S tem sta bila avtomobila štirikratno preplačana. Čeprav je okupatorjeva policija zastavila preiskavo v pravo smer, ko je omenila slovensko mladino, storilcev ni odkrila. Posledica akcije je bila tudi uvedba policijske ure v Mariboru.

Za odgovor na vprašanje, kdo in kako je akcijo organiziral ter izvedel, so nam zato na voljo samo spominski viri tistih preživelih, ki so pri akciji neposredno ali posredno sodelovali. Nesporno je, da je bil glavni pobudnik akcije takratni vodja mariborskih skojevcev in gimnazijec Bojan Ilich, njegovi najožji pomočniki pa Ljubo Tarkuš, Avgust Greif in Dušan Finžgar, posredno kot stražarji, ki o sami akciji niso bili natančno seznanjeni, pa so bili v akcijo vključeni še Albin Vernik, Drago Vresnik, Franjo Zorko, Ivan Maroh in Djuro Sabolek. Ilich in Tarkuš sta stražarje postavila na stičiščih Slovenske, Tyrševe in Gosposke ulice, na vogalu Gosposke in Ulice 10. oktobra, Jurčičeve in Gosposke ter na Grajskem trgu, kjer se končuje Volkmerjev prehod. Za izvedbo akcije so uporabili kanto s 5 litri bencina, nekaj cunj, ki so jih namočene v bencin zatlačili pod pokrov avtomobilov, z preostankom bencina polili avtomobila in ju zažgali.

Akcija V Volkmerjevem prehodu ni bila dogovorjena z vodstvom odpora v Mariboru in je bila rezultat lastne pobude in borbenosti mladincev ter skojevcev. Izvedena je bila zelo uspešno. Za nacističnega okupatorja je bil to boleč udarec, še posebej, če upoštevamo dejstvo, da se mu je to zgodilo v središču mesta, v katerem je imel najmočnejše sile v okupirani slovenski Štajerski in ki je samo tri dni prej navdušeno pozdravljalo Hitlerjev obisk. Čeprav sta bila v njej uničena le dva osebna avtomobila je bil njen pomen velik.

Po doslej znanih podatkih je bila to prva večja sabotažna akcija v Sloveniji, z velikim pozitivnim psihološkim učinkom na slovensko prebivalstvo ne samo v Mariboru, ampak po vsej Sloveniji. Plazu odpora, ki ga je sprožila okupatorju tudi z najhujšim nasiljem ni več uspelo zatreti.

dr. Marjan Žnidarič